

диференціювання даного процесу на певні етапи. Все це в підсумку створює міцний фундамент для побудови творчого рівня виконавської діяльності музиканта – його виконавської майстерності.

Література.

1. Блок М.С. К вопросу музыкально-исполнительской техники // Очерки по методике обучения игры на скрипке. – М., 1960. – С.3-18.
2. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії. – К., 1997. – 302 с.
3. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія – К.: Наукова думка, 2003.– 232с.
4. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін. – К.: Експрес, 1998. – 183 с.
5. Станко А.А. Исполнительский аппарат скрипача как система, формируемая в процессе обучения: Автореф.дис.канд.искусствоведения. – Ленинград, 1985.
6. Станко А.А. Исполнительский аппарат скрипача. – Одесса, 1995. – 199с.

Анотація

У статті досліджуються етапи становлення та розвитку виконавського апарату музиканта-інструменталіста з точки зору теоретичного та методологічного аспектів. Автор ґрунтується на новій парадигмі освіти і у зв'язку з цим розглядає процеси трансформації музичної педагогіки, зокрема інструментальної. В статті виконавський апарат музиканта-інструменталіста визначається як система професійно-особистісних комплексів у формуванні його виконавської майстерності.

Аннотація

В статье исследуются этапы становления и развития исполнительского аппарата музыканта-исполнителя с точки зрения теоретического и методологического аспектов. Автор базируется на новой парадигме образования, и в связи с этим рассматривается процесс трансформации музыкальной педагогики, в частности инструментальной. В статье исполнительский аппарат музыканта-исполнителя определяется как система профессионально-личностных комплексов в формировании его исполнительского мастерства.

Подано до редакції 16.10.2008 р.

□ 2008

Гопкало Т.П.

ВОКАЛЬНО-ХОРОВІ УМІННЯ ЯК ПОКАЗНИК ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми у загальному вигляді... Україна в усі віки славилася співучістю. Національні співацькі традиції, сприятливий клімат створювали всі умови для розвитку хороших голосів. Національний хоровий спів завжди відігравав унікальну місію в духовному становленні народу і неодмінно виступав у ролі потужного і впливового явища в загальнонаціональній культурі.

На нинішньому етапі актуальним залишається осмислення і узагальнення досвіду видатних хорових диригентів в області дитячої хорової творчості та пошуків нових організаційних та методичних форм, які б надали змогу продовжити і примножити увесь той досвід сьогодні.

Всебічний розвиток учнів, виховання людини, яка по справжньому розуміла, цінувала і сама створювала прекрасне, – відповідальне завдання музичної школи. В процесі навчання мистецтву хорового співу окрім розвитку голосового апарату, розвивається музичне мислення, вирішуються виховні завдання, пов'язані із формуванням особистості.

Головною метою виховання у хорі є формування гармонійної особистості, розвиток духовних можливостей співаків, їхніх музичних і вокальних здібностей на основі досвіду вокально-хорової культури, її національних і світових здобутків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема формування вокально-хорових умінь не нова, але вона була й залишається предметом дослідження багатьох науковців. Вивченню цієї проблеми присвячені праці А.Анісімова, Ж.Володченка, А.Єгорова, І.Істоміна, В.Ірхи, А.Захарова, В.Краснощокова, К.Колеси, О.Коломойця, Л.Костенко, А.Мархлевського, Н.Овчаренко, О.Павлишевої, К.Пігорова, К.Птиці, В.Соколова, Л.Тіхєєвої, П.Чеснокова, Л.Шумської, О.Юрка та ін.

Науковці по різному визначають склад вокальних та хорових умінь. О.Коломоєць до вокальних умінь відносить: співацьку установку, дихання, звукоутворення, звуковедення, дикцію. Уміння строю й ансамблю, складають хорові уміння [3, с.46].

А.Захаров у своїй роботі розглядає такі вокальні уміння, як от: співацька постава, дихання, звукоутворення, дикція. До хорових умінь він відносить усі вище перераховані уміння та додає стрій та ансамбль [2, с.4].

Л.Тіхєєва до вокальних умінь відносить: співацьку поставу, роботу над диханням, роботу над звуком, роботу над дикцією, вокальні вправи. До хорових умінь: стрій та ансамбль [9, с.8].

К.Пігров визначає поняття вокально-хорові уміння, як уміння вільно розпоряджатися своїми голосовими даними, тобто давати найтонші відтінки у висоті звука, його силі і характеру; витончене вміння співати інтервали та

гами; розвинене гармонічне чуття, нерозривно пов'язане з чуттям ансамблю; уміння сприймати і передавати ритм твору, що виконується, і різноманітні його відтінки; розвинене і покірне волі співака дихання; хорошу дикцію; музично-теоретичну грамотність, яка давала б можливість сприймати даний музичний матеріал не тільки природною музичною інтуїцією, але й свідомо [7, с.149].

В.Соколов формулює суть поняття так: "Уміння, які забезпечують хору гарний ансамбль, стрій, дикцію, нюанси, називаються вокально-хоровими уміннями" [8, с.53].

Однак ця проблема не отримала всебічного висвітлення та теоретичного обґрунтування в працях сучасних дослідників. У науковій літературі недостатньо конкретизовані терміни та поняття, в той час як практика хорового співу значною мірою випередила теоретичну та методичну бази.

Формулювання цілей статті... Метою нашої статті є висвітлення проблеми формування вокально-хорових умінь у учнів музичних шкіл, розкриття змісту складних фонаційних явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження... Одним із найдоступніших, найрозповсюдженіших та одночасно найважчих для опанування є мистецтво співу. Хоровий спів являє собою найсприятливішу форму навчально-музичної діяльності для розвитку музичного слуху, музичної пам'яті, почуття ритму. У процесі хорового співу розвиваються не лише музичні здібності, але й творча активність, цілеспрямованість, художній смак у сприйнятті прекрасного, тобто ті властивості, що мають значення для розвитку особистості дитини й підлітка.

Виразність хорового виконання дітей залежить від того, як їх навчили володіти необхідними вокально-хоровими уміннями. Проспівати пісню може будь-яка людина, але художньо виконати, тобто виразно передати думки й почуття, закладені в пісні, може лише той, хто оволодів основними вокально-хоровими уміннями.

Навчання хоровому співу передбачає оволодіння як вокальними, так і хоровими уміннями. У процесі співу вокальні й хорові уміння взаємодіють і один елемент зумовлює інший. Хоровими уміннями діти оволодівають тільки в колективі. Вокальні уміння кожна дитина здобуває індивідуально в хорі. Всі ці уміння набуваються й засвоюються в єдиному, нерозривному комплексі з тією лише різницею, що на початковому стані роботи з хором більше уваги приділяється оволодінню вокальними умінням, а пізніше – хоровими.

Проведені дослідження дали можливість виділити наступні вокальні уміння:

- 1) співацька постава;
- 2) співацьке дихання;
- 3) звукоутворення;
- 4) звуковедення;
- 5) дикція та артикуляція.

Хорові уміння складають:

- 1) ансамбль,
- 2) стрій та правильна інтонація.

Охарактеризуємо кожне вокально-хорове уміння.

Співацька постава є необхідною умовою для нормальної роботи голосового апарата і для плідної репетиційної роботи.

Співоча постава – термін що означає положення, яке повинен прийняти співак перед початком співу:

- невимушене, але підтягнуте положення корпусу;
- розправлені спина та плечі;
- пряме і вільне положення голови та рук;
- стійка опора на обидві ноги [1, с.7].

Дотримання цих вимог активізує дихальні м'язи, знімає напруженість звука, надає приємного естетичного вигляду міміці та жестам. Питання про постановку корпусу при співі потрібно розглядати в двох аспектах: в естетичному і з точки зору впливу пози на звукоутворення.

В своїх дослідженнях Тозі зазначає: "Під час співу учень повинен мати благородну поставу, щоб подобатися чемністю своїх манер. Слід уникати гримас обличчя та зайвих рухів корпусу. Вивчаючи завдання дома, учень повинен співати час від часу перед дзеркалом не для того, щоб захоплюватися красою, а щоб виправляти конвульсивні рухи тіла та обличчя" [1, с.9].

Таким чином, естетичний бік цього питання вже с перших кроків потребує серйозної уваги співака.

Одним із вирішальних питань у справі розвитку співацького голосу є тип і механізм здійснення дихання. Основою співу є правильне дихання. Голосовий апарат, дихальна система, весь корпус співака – основні фактори звукоутворення. Але першоджерелом звуку є дихання і воно має вирішальне значення для якості звуку.

У вокально-хоровій теорії та практиці співацьке дихання розрізняють за трьома основними типами:

1. Верхньореберне або ключичне. При ключичному диханні розширюється, головним чином, верхня частина грудної клітини. Зовнішні м'язи піднімають вгору плечі, ключиці, лопатки, ребра, діафрагму. Цей тип дихання не зручний для співу. При такому диханні співак витрачає велику кількість енергії, а отримує мінімальний вокальний ефект.

2. Середньореберне дихання. Його часто називають ще реберним чи боковим. Цей тип дихання передбачає рухи середніх ребер та грудної клітини, але м'язи діафрагми працюють не повною мірою: діафрагма розтягується і піднімається, а нижня частина живота сильно втягується. Отже і цей тип дихання не рекомендується.

3. Нижньореберне – діафрагматичне дихання. Діафрагматичне дихання здійснюється за рахунок роботи діафрагми та м'язів живота. Діафрагма – це велика м'язова перегородка між порожнинами живота і груднини. У стані спокою вона сильно випукла, а під час роботи випукла сторона стягується, робиться плоскою, сама діафрагма опускається у порожнину живота. Причому нижні ребра розширюються, а стінки живота випирають вперед, нижня частина грудної клітини легко і без напруги розширюється. Цей тип дихання найбільш прийнятний, хоч і він має недолік: легені працюють не всім своїм об'ємом.

Дослідження останніх років свідчать, що окремих типів дихання на практиці не існує. І діти, і дорослі користуються так званим мішаним диханням. Важливим критерієм перевірки правильного дихання є краса голосу, що звучить.

Співацьке дихання вирізняється від звичайного тим, що воно складається з короткого вдиху, миттєвої затримки дихання і тривалого видиху. При фізіологічному диханні — вдих, видих, пауза. Основна відмінність співацького дихання від розмовного полягає в оволодінні видихом. Якщо при звичайному диханні вдих чергується з видихом не залежно від нашої волі, то в співі дихання має бути цілком підкорене волі виконавця, бо тут воно відіграє дуже велику роль як основа формування співочого звука.

Якісний звук забезпечується опорою дихання. Опора дихання – усвідомлене відчуття м'язової напруги в ділянці нижніх ребер і діафрагми в момент співу, це свідомо загальмований видих і збереження положення діафрагми у стані вдиху.

Перевагою колективного співу перед сольним є ланцюгове дихання, яке забезпечує можливість виконання різних музичних творів в цілому на безперервному диханні. Ланцюгове дихання – специфічне хорове дихання, при якому співаки змінюють його не одночасно, а ніби ланцюжком, підтримуючи безперервність звучання [3, с.48]. Цей термін вперше вжив російський хоровий диригент, композитор, професор Московської консерваторії П.Чесноков у книзі "Хор и управление им". Такий прийом хорового дихання забезпечує безперервне звучання хору протягом тривалого часу. У повільних творах це дає можливість співати на одному диханні не лише окремі частини, але й хорові твори в цілому. Вміння хору користуватися ланцюговим диханням демонструє досвідченість колективу.

Звукоутворення – це сукупність дій дихального та голосового апаратів під впливом вольових імпульсів, які поступають з центральної нервової системи [6, с.31]. Співацький звук виникає від коливання голосових зв'язок, який посилюється та темброво збагачується завдяки резонаторам. Резонатори – частина голосового апарату, які надають слабкому звуку гучності, характерного тембру [4, с.30]. В акустиці резонатором називається порожнина, заключена в пружні стінки, що має вихідний отвір і відгукується на певні звукові тони [5, с.47].

Поділяються резонатори на нижні – грудні (грудна клітина, трахея, бронхи) та верхні – головні (тверде піднебіння, зуби, порожнина носу, лобна пазуха, лицеві кістки). Головні резонатори розташовані над складками, вище гортані, грудні – підкладкові – нижче гортані [4, с.30].

Момент виникнення звуку називається атакою. Атака звуку дає можливість добре відчутти характер змикання голосових складок, а також здійснити перехід положення гортані від дихального до співацького стану [5, с.56].

Розрізняють три види атаки: тверда, м'яка і придихова.

При м'якій атаці голосові зв'язки змикаються на початку звукоутворення неповністю. Ця атака забезпечує спокійний, плавний звук, інтонаційну точність, найкращі звукові можливості діючим голосовим складкам, впливає на темброве забарвлення. Звучання м'яке, рівне, не форсоване. Перевага в співацькій практиці надається м'якій атаці, коли "включення" голосових складок і подача дихання відбувається одночасно і координовано. Цей вид атаки забезпечує спокійний і точний початок звуку, найкращі умови для роботи голосових складок та інтонаційну точність звуковідтворення [10; с.41]. М'яка атака звуку рекомендується для дитячих хорів, як найефективніша, оскільки вона пов'язана з природною узгодженістю роботи всіх органів звукоутворення.

Тверда атака характеризується щільним змиканням голосових складок до початку звука та швидким розімкненням під впливом підкладкового тиску. Здобутий звук характеризується твердістю, яскравістю, енергійністю. Тверда атака допомагає досягти стійкішої інтонації, активізує процес голосоутворення на початковому етапі навчання співу. У молодшому віці тверда атака не використовується зовсім, у старшому – в окремих випадках і лише як художній прийом [3, с.50].

Придихова атака – така атака, під час якої зв'язки змикаються не повністю, пропускаючи повітря перед звуком створюється коротке придихання у формі приголосної "х". Придихова атака може бути використана лише для усунення напруженого, зажатого звука. Тривале використання призводить до втрати необхідної чистоти тембру, дзвінкості, сили та опори в голосі.

Правильне звукоутворення насамперед залежить від вміння володіти своїм голосом. Знаходження високої позиції звука – один з головних моментів у постановці голосу. У вмінні спрямувати струмінь повітря, скерувати його до самого краю передніх зубів, утворюючи звук чистий, дзвінкий і легкий, та утримувати його під час співу у високій

позиції і полягає мистецтво правильної постановки голосу. "По справжньому співає той, хто вміє переносити звучання голосу в голову", – стверджують італійські майстри співу [3, с.52].

Культура звука, крім знання принципів звукоутворення залежить також від різних форм звуковедення (інтонаційних сполучень співацьких звуків, злиття їх у фрази, речення, періоди тощо) [5, с.57].

Звуковедення залежить від характеру твору, темпу, ритму та змісту літературного тексту. Розрізняють наступні штрихи: legato, non legato, staccato, portamento, glissando, marcato. Робота над звукоутворенням і прийомами звуковедення переплітаються з роботою над дикцією і артикуляцією.

Артикуляційний апарат – система органів, завдяки роботі яких формуються звуки мови. До них належать: голосові складки, язик, губи, м'яке піднебіння, глотка, нижня щелепа (активні органи) і зуби, тверде піднебіння, верхня щелепа (пасивні органи) [5, с.47]. Інтенсивність і погодженість роботи артикуляційних органів визначає якість вимови звуків мови.

Артикуляція – найважливіша частина вокально-хорових умінь. Вона щільно пов'язана з диханням, звукоутворенням та інтонуванням. Якість звуку, фонетична чистота і чіткість вимови залежить від активно пластичної артикуляції – важливого елемента вокальних умінь. Артикуляція – робота артикуляційного апарату – спрямована на створення звуків мови (голосних, приголосних). Тільки за активної артикуляції стає зрозумілим текст. На якість артикуляції впливають уміння відкривати рот під час співу, правильне положення губ, вільне розташування язика в роті, а також звільнення від напруження нижньої щелепи. Артикуляційна форма повинна бути стабільною з початку до кінця звучання голосного.

Зрозумілість і художня виразність співацького мовлення забезпечується дикцією. Дикція – це чітка вимова приголосних, складів і слів. Приголосні звуки допомагають формувати голосні. Дикція – спосіб вимови слів у співі, яка змінюється залежно від жанру та стилю твору для виконання [6, с.73].

Дикцію як неодмінну умову культури співу обумовлюють правила орфоєпії та органи артикуляції [10, с.59]. Гармонійне сполучення мовлення та вокальності, природності слова і чистоти звука у співі завдання дуже складне.

У хоровому співі літературний текст має важливе значення, і його необхідно чітко донести до слухача. "Треба пам'ятати, – пише проф. Пігров, – що у величезній більшості випадків текст є джерело музичних образів, якими композитор відтворює його зміст. Отже, текст і музика до нього є одне нероздільне органічне ціле..." [7, с.152].

Основою співацького звука є голосні. Виховання співацького голосу починається з роботи над формуванням голосних, які вирізняються від мовних рівномірністю заокруглення і дзвінкістю звучання. Без чіткої і красивої вимови приголосних літер слово втрачає естетичну красу, логічний смисл [3, с.56].

Таким чином, без виразного і повноцінного, інтонаційно багатого та емоційно насиченого слова не може бути й мови про майстерність виконання. Щоб донести до слухача зміст виконуваного твору, слід однаково володіти як належною звуковою палітрою свого голосу, так і художньою виразністю слова. Чим більше у вокальній музиці приділяється уваги тексту, в якому правильно використані засоби виразності дикції, тим більше вона зберігає силу і більш образно діє на нас. Героїчний пафос, лірика, побутова сатира, народна пісня – все це вимагає не тільки чіткої дикції, пральної вимови, а й високої майстерності, художньої виразності і культури слова.

Хорові уміння складається з трьох основних елементів: ансамблю, строю та інтонації. Оцінювати уміння хору, його кваліфікацію і ступінь готовності до концертного виконання слід саме за ансамблевою злагодженістю, наявністю строю, чистотою інтонування.

Ансамбль – слово французьке (ensemble – разом, одночасно, врівноважено, одноманітно), воно виражає поняття про спільну, колективну працю [3, с.80].

В музикознавчій літературі й музичній практиці поняття ансамблю має декілька значень. Ансамблем називається:

- спільне виконання кількох співаками або інструменталістами музичного твору (тріо, квартет, квінтет та інші);
- невелика група музикантів, яка спільно виконує музичний твір;
- музичний твір, написаний для виконання невеликою групою співаків або інструменталістів;
- колектив, який об'єднує виконавців різних видів мистецтва (музичний, хореографічний) [5, с.58].

Хоровий ансамбль – це врівноваженість, злиття та узгодженість усіх художніх елементів хорової звучності [1, с.46].

"Під ансамблем високої майстерності, – зазначає К.Пігров, – розуміється чітка інтонаційна узгодженість звучання, злитість і врівноваженість сили й тембру всіх голосів, результатом чого буде соковитий, насичений, повноцінний унісон кожної хорової партії, а вистроєні унісони партій дадуть чудове, чаруюче гармонічне співзвуччя" [7, с.23].

Основою хорового ансамблю є партії, які співають в унісон. Якість загальнохорового ансамблю залежить від якості цих унісонів, але не вичерпуються ними. В роботі над ансамблем можна виділити два ступеня:

- 1) настройка та шліфівка унісону партії з урахуванням усіх художніх завдань;

2) створення багатоголосного ансамблю, в якому виконання кожної хорової партії спрямовано на підтримку та розвиток загально-художніх результатів [1, с.46].

Ж.Володченко виділяє наступні види ансамблю: вокальний, стройовий, орфоепічний, агогічний, динамічний, артикуляційний і т.д. [5, с.58].

В.Ірха доповнює ансамблі: висотно-інтонаційний; темпоритмічний; тембровий; динамічний; артикуляційний; поліфонічний та гомофонно-гармонічний; ансамбль із супроводом (оркестр, фортепіано або інші інструменти) [1, с.46].

А.Мархлевський розрізняє вокальний, ритмічний, динамічний, природний та штучний ансамблі, унісонний, гармонічний, поліфонічний, ансамблі хору та солістів, хору та інструментального супроводу і т. п. [4, с.52].

Т.Климчик розрізняє метроритмічний, вокальний, динамічний, дикційний, темповий, тембровий ансамблі.

О.Коломоєць зазначає, що залежно від фактури твору, який виконується хором, утворюються такі типи хорового ансамблю: унісонний, гармонічний і поліфонічний. У процесі роботи над різними засобами художньої виразності і єдністю звукоутворення виникають такі види ансамблю часткового й загальнохорового: метроритмічний, вокальний, динамічний, дикційний, темповий, тембровий. Ті види ансамблю, що базуються на засобах вокально-хорової виразності, утворюватимуть ансамбль художній [3, с.82].

У своїй роботі ми виділяємо наступні види ансамблю:

- частковий та загальний ансамблі;
- природний та штучний ансамблі;
- унісонний, гармонічний та поліфонічний ансамблі;
- ритмічний ансамбль;
- динамічний ансамбль;
- тембровий ансамбль;
- дикційний ансамбль.

Послідовно створюючи хоровий ансамбль, кожен керівник, в міру своїх індивідуальних та музичних вимог може виробити й встановити постійну звучність у потрібному йому характері. Якщо він зуміє створити якісно високий, відмінний своїм звучанням хоровий ансамбль та зробить його міцним фундаментом для своєї подальшої роботи – це означатиме, що він вирішить найскладніше та найвідповідальніше диригентське завдання.

Подібно до інших музичних термінів термін “стрій” має декілька значень:

а) стрій як абсолютна висота настройки інструмента, так званий музичний стрій, коли еталоном висоти є певним чином настроєний камертон. В сучасних умовах існує міжнародний еталон – “ля” – 440 герц (коливань в секунду);

б) стрій як інтервальна настройка музичних інструментів (квінтовий стрій скрипки, квартовий – балалайки);

в) найбільш розповсюджене поняття строю як системи висотних відношень звуків (інтервалів).

Хорове виконання нерозривно пов'язане з поняттям строю. Без строю в партії і між партіями не може бути ансамблю в хорі. Чистий стрій забезпечується правильним інтонуванням своєї партії кожним співаком, кожною хоровою партією і хором в цілому. Хоровим строем зветься правильне і точне інтонування інтервалів у їх мелодичному та гармонічному видах [1; с.42].

Під чистою інтонацією слід розуміти інтонацію точну не лише у вокальному, позиційному смислі, а й у ладовому [3, с.108]. Чистота інтонації залежить як від правильного звукоутворення і звуковедення, так і від стану голосового апарата й загального самопочуття співака.

Стрій буває 2-х видів: мелодичний (по горизонталі партитури) і гармонічний (по вертикалі партитури).

Мелодія – це художньо-осмислений послідовний ряд звуків різної висоти, або ланцюг мелодичних інтервалів, організований за допомогою метроритму і ладу. Частиною мелодії є інтервал, який передбачає певний лад, тональність. Хорова партитура складається з унісонів хорових партій, які прослуховуються по горизонталі. Інтонування ступенів ладу, інтервалів і акордів, взятих у мелодичному відтворенні, називається горизонтально-мелодичним строем [3, с.109].

Гармонічний, або вертикальний стрій – це правильне інтонування гармонічних інтервалів і акордів у творах акордової і гомофонно-гармонічної фактури викладу.

Дуже важливим моментом, що визначає професійну підготовку колективу, являється вміння хору тримати стрій. Чистий стрій забезпечується правильним інтонуванням своєї партії кожним співаком, кожною хоровою партією і хором в цілому. Чисте інтонування має вирішальне значення при виконанні хорових творів.

Хор тільки тоді є повноцінним художнім колективом, коли він володіє чистою інтонацією та вирівняним строем поряд з усіма іншими вокально-хоровими вміннями, що створюють стійкий та твердий звуковий фундамент.

Висновки... У вирішенні проблеми формування вокально-хорових умінь учнів допоможе готовність викладача та учнів до взаємодії, співробітництва та співтворчості. Успішна діяльність хору, його виконавська культура значною мірою залежить від доцільно організованого процесу навчання. Успіх хорового навчання визначає усвідомлене ставлення учнів до здобуття знань і удосконалення вокально-хорових умінь.

Технічна зрілість хорового колективу забезпечує подолання всіх труднощів, що трапляються у хорових творах. Вільне володіння вокально-хоровими вміннями надає необмежені можливості для високохудожнього виконавства. Поєднання бездоганної техніки й вокально-хорових умінь сприяє здійсненню найсерйозніших і найскладніших професійно-художніх завдань.

Література

1. Ірха В. Основи методики викладання вокалу в хоровому класі: Навч. посіб./Харк. держ. Акад.культури. – Х.: ХДАК, 2002. – 141с.: іл.; нот.
2. Захаров А. Вокально – хорове виховання: Методичні поради. – К.: Мистецтво, 1963. – 32 с.
3. Коломоєць О.М. Хорознавство: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 2001. – 168с.
4. Мархлевський А.Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. – К.: Муз. Україна, 1986. – 96с. – (Музикантові-педагогу)
5. Навчально-методичний посібник з основ хорознавства/ Укладач: Володченко Ж.М. Ніжин, 1999. – 118 с.
6. Павлицева О.П. Методика постановки голосу. – М.-Л.: «Музыка», 1964. – 124 с.
7. Пігров К. Керування хором. – К.: Музична Україна, 1962. – 286 с.
8. Соколов В.Г. Работа с хором. М: Музыка, 1967. – 228с.
9. Тихеева Л. Работа с хором: Методическая разработка для детских музыкальных школ. – М., 1970. – 38 с.
10. Юрко О.О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти: Методичний посібник для вчителів музики загальноосвітніх шкіл, керівників вокальних гуртків, студентів диригентсько – хорових факультетів музичних та педагогічних вузів. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2005. – 138с.

Анотація

У статті розглядається проблема формування вокально-хорових умінь учнів музичних шкіл. Проводиться аналіз понятійного апарату у хорознавській літературі, розкриваються складові поняття “вокально-хорові уміння”.

Аннотация

В статье рассматривается проблема формирования вокально-хоровых умений учащихся музыкальных школ. Проводиться анализ понятийного аппарата в хороведческой литературе, раскрываются составляющие понятия “вокально-хоровые умения”.

Подано до редакції 16.10.2008 р.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Кондрашовою Л.В.

□ 2008

Мозгальова Н.Г.

КАТЕГОРІЯ УСПІХУ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Нині стало актуальним, а подеколи навіть модним, залучати потенціал психологічної науки до вирішення практичних завдань, які постають у різних сферах життєдіяльності суспільства. Створюються численні психологічні та психотерапевтичні служби, котрі мають первинну потребу в надійних знаннях про людину. Отже, цілком закономірним є підвищення інтересу науковців до категорії “успіх”

Категорія “успіху” посідає в сучасних наукових дослідженнях і в суспільній свідомості одне з центральних місць. Успіх відіграє значну роль у вирішенні політичних, економічних, культурних, наукових, технічних проблем загалом у піднесенні рівня людського буття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

У психологічній науці не існує загальноприйнятого визначення природи успіху. На думку академіка В.А.Роменця, на кожному етапі історії, психології (міфологічному, філософському і науковому) розуміння успіху відбувалось на тлі культури, притаманної певному рівню розвитку суспільства [5, с.12]. Такий історико-культурологічний підхід у тлумаченні даної категорії дозволив подати її як логіку послідовного переміщення акцентів з традиційного учинкового розуміння до діяльнісного (Аристотель, І.Бех, В.Вілюнас, У.Джемс, О.Лазурський, А.Маслоу, Б.Теплов та ін.)

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – показати основні етапи психологічного осмислення категорії успіху в історичній послідовності.

Виклад основного матеріалу дослідження... У психології Давнього Китаю успіх тлумачать в контексті традиції (від латинського (tradition – передача) – стійкі форми поведінки, успадковані від попередніх поколінь. Оскільки традиція ґрунтується на “дао” (закон), то вважається за доцільне всіляко дотримуватись її, щоб не дезорганізувати суспільне й індивідуальне життя. Підтримання традиції вчинком є поверненням людини до дао, яке робить її досконалою, справедливою та успішною. У цей період висловлюються думки щодо визнання необхідності особистого внеску людини в традиції, та власної активності людини в прагненні досягти успіху.